

C h a p t e r

9

การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

Evaluation of Mangrove Forest Government in Chanthaburi Province

ศักดิ์สุตา จิระศุภโชค*

* นิสิตปริญญาเอก วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินผล การดำเนินงาน ตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน 3) ศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตาม นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก พบว่า ระบบและขั้นตอน ของการดำเนินนโยบายมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบาย และการนำ นโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงมีบทบาทในการระงับนโยบายของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกันการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่จะทำให้ นโยบายให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด

ผลการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นแต่ละด้าน ได้ดังนี้ ด้านบริษัท พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายใน ระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 ด้านกระบวนการ พบว่า ประชาชนมีความ คิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 และด้าน ผลผลิต พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับ ดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 4

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรค ในหลากหลายมิติ 1) ด้านบุคลากรซึ่งยังขาดแคลนบุคลากร 2) ขาดการ ประสานงานระหว่างบุคลากร 3) ขาดแคลนงบประมาณ 4) ข้อขัดแย้งระหว่าง ชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 5) หลายโครงการยังไม่มีมติชัดเจนบางนโยบาย ขาดความต่อเนื่อง 6) ความซับซ้อนในการบังคับใช้กฎหมาย และการดำเนิน นโยบาย

ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบาย พบว่า 1) ความสำเร็จในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม 2) ความสำเร็จการประชาคมร่วมกับประชาชนในพื้นที่ 3) ความสำเร็จการปรับเวลาที่แน่นอนในการยืดหยุ่นผ่อนผัน การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน 4) ภาครัฐควรมีมาตรการรองรับด้านการจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลน และไม่กระทบกับความเป็นอยู่ของประชาชน

คำสำคัญ: การประเมินผล/ ป่าชายเลน/ จันทบุรี

Abstract

The objectives of this research are to: 1. Evaluate government policy outcomes regarding mangrove forest resources in Chanthaburi province; 2. Examine problems and obstacles in realizing government policies regarding mangrove forest resources, and; 3. Examine guidelines for the adjustment of government policy operations on mangrove forest resources.

The results of in-depth interviews and reading revealed that the system and stages of policy realization were important to policy development and outcomes as well as playing a role in government policy suspension due to local area differences leading to highly effective and efficient policy results.

The study, which applied questionnaires, revealed that the study population had an opinion in the range of “medium”, divided by factors as follows: first was context of policy application with an average in the medium range; second was import factors with a medium range opinion; third was operations

with opinions in the medium range, and; fourth was products, also in the medium range.

The results of problem and obstacle analysis showed that several problems and obstacles remain, such as: 1. Shortage of staff; 2. Lack of coordination between staff; 3. Inadequate funding; 4. Disagreement between local people and government officers; 5. Some projects are not clearly defined and are not followed-up, and; 6. Legal and operations complexities.

The results of study of guidelines for policy adjustment showed that: 1. There should be clear, concrete determination of policy and measures; 2. There should be community relations held with locals; 3. There should be clear, flexible and lenient timeframes for the cessation of illegal activities in mangrove forests, and; 4. The public sector should guarantee alternative occupations for locals which do not impact mangrove forests or community lifestyles.

Keywords: Evaluation/ Mangrove Forest/ Chanthaburi

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อโลกอย่างมหาศาล มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จากการเพิ่มจำนวนของประชากรมนุษย์ การขยายตัวของชุมชน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเกษตรกรรม การทำนาเกลือ การใช้ประโยชน์จากไม้ ทำให้มีการบุกรุก ทำลายพื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลนมากขึ้น ประเทศไทยมีความยาวชายฝั่งทะเลทั้งประเทศ 2,667 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัด ตั้งแต่ฝั่งอ่าวไทยจากจังหวัดตราด

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชายฝั่ง ถึงภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย จังหวัดนราธิวาส มีความยาว 1,653 กิโลเมตร และทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนองจนถึงจังหวัดสตูล ชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีความยาว 1,014 กิโลเมตร โดยตลอดความยาวของชายฝั่งมีทรัพยากรป่าชายเลนขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น กระจายตามภูมิประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณอ่าว ปากแม่น้ำ เป็นต้น ชายฝั่งทะเลอันดามันมีเนื้อที่ป่าชายเลนมากที่สุด ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนของประเทศไทยยังความอุดมสมบูรณ์มาก มีพื้นที่ป่าชายเลนถึง 2.3 ล้านไร่ ปัจจุบันเหลือประมาณ 1.05 ล้านไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552)

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาด้านการทำลาย บุกรุก ถิ่นครอง พื้นที่ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง จังหวัดจันทบุรี เป็น 1 ใน 24 จังหวัดของประเทศไทยที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับหนึ่งของชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ที่กำลังประสบปัญหาของการลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่าชายเลนและมีแนวโน้มที่จะลดลงมากขึ้นในอนาคต ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 77,456.23 ไร่ ในขณะที่ปี พ.ศ. 2552 จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลน ลดลงเหลือประมาณ 75,428.91 ไร่ เท่านั้น (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552) และมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างกว้างขวาง โดยสถานการณ์การลดลงของทรัพยากรป่าชายเลนเกิดจากปัจจัยหลายประการที่เป็นปัญหา และสาเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรี รวมทั้งข้อมูลจากการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนทั้งประเทศ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552) ปรากฏว่า จังหวัดจันทบุรีมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 144,134.74 ไร่ โดยเฉพาะการใช้พื้นที่ป่าชายเลนในการทำนา กุ้งกับพื้นที่ทำการเกษตร มีมากถึง 141,763.15 ไร่ จากพื้นที่ป่าชายเลนทั้งจังหวัด 219,563.65 ไร่ จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ป่าชายเลนเหลือเพียง 75,428.91 ไร่

เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2543 ซึ่งมีป่าชายเลน 77,456.23 ไร่ และมีพื้นที่การทำการกึ่ง รวมกับพื้นที่ทำการเกษตร 113,812.51 ไร่ จากพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 205,563.23 ไร่

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลนปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ด้านการปฏิบัติ
 - 1.1 ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
 - 1.2 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถนำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการประสานความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืน
2. ประโยชน์ด้านวิชาการ สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของงานด้านวิชาการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดทิศทางของนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา (Scope of Content)

1.1 การประเมินผลนโยบายจะใช้ตัวแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam (1971) ซึ่งครอบคลุม 4 ด้าน ดังนี้

1.1.1 บริบท (Context) ศึกษาสภาพวิกฤตปัญหา ป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี และศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน

1.1.2 ปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input) ศึกษา ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์ ความพร้อมของคณาจารย์ งบประมาณ อุปกรณ์ ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์ และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

1.1.3 กระบวนการ (Process) ศึกษาการวางแผน (Planning) ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การจัดการองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการติดตามผล (Controlling) ตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

1.1.4 ผลผลิตของนโยบาย (Product) ศึกษาการ ดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน การมีงานทำของ ประชาชนในพื้นที่ รายได้ของประชาชนในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่

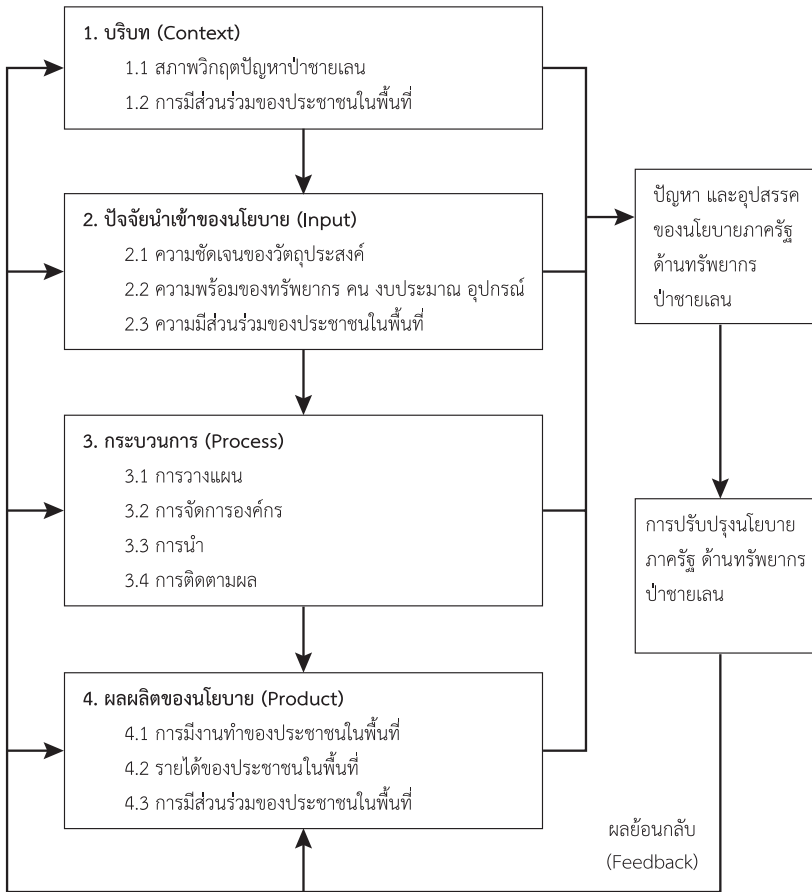
2. ขอบเขตด้านระยะเวลา (Scope of Time) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาผลของการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2557

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ (Scope of Area) การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะพื้นที่ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด

จันทบุรี ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

4. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล (Scope of Informant) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำการประเมินผลเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ 1) เจ้าหน้าที่รัฐในระดับหัวหน้าหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ 2) ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ 3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน และ 4) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ด้านป่าชายเลน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย CIPP Model (Stufflebeam, 1971)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณร่วมกัน เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหา วิชาการ และประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มี 2 แบบ คือ

1. การศึกษาจากการสัมภาษณ์

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาจากเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับกรนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วน ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้นจำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1.1 เจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบด้วย

- หัวหน้าสถานี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- หัวหน้าสถานี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- หัวหน้าสถานี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- ผู้อำนวยการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

1.2 ผู้ประกอบการ ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลคลองขุด
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลกระแจะ
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลสนามไชย
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลวันยาว
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลบ่อ
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลบางชัน
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลเกวียนหัก
- ผู้ประกอบการในพื้นที่ ตำบลตะปอน

1.3 นายองค์การบริหารส่วนตำบล

- นายองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลกระแจะ
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลวันยาว
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อ
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลเกวียนหัก
- นายองค์การบริหารส่วนตำบลตะปอน

การจัดทำแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแนวคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview Guide)

สำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับในการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านทรัพยากรป่าชายเลน ผู้ประกอบการ และนายองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. บริบท (Context)

1.1 สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

2. ปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

2.2 ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

2.3 ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

3. กระบวนการ (Process)

3.1 การวางแผน ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.2 การจัดการองค์กร

- ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

- มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

3.3 การมีภาวะผู้นำ

3.4 การติดตามผล ตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

4. ผลผลิตของนโยบาย (Product)

4.1 การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่

4.2 รายได้ของประชาชนในพื้นที่

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์
2. กำหนดเนื้อหาของคำถามแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษาและมีลักษณะซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบให้ข้อเท็จจริงได้
3. นำเครื่องมือที่สร้างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความแม่นยำเชิงเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะผู้วิจัย นัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์
2. กำหนดพื้นที่เป้าหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก
3. ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. สรุปรูปข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ นำไปจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อค้นพบ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วนขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบาย

ของรัฐ และนายองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ในมิติของด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ในมิติจากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ของข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วน ผู้ประกอบการ และนายองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชน ประกอบด้วย

1. การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องหรือความเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือข้อขัดแย้ง ข้อแตกต่างของข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม มาทำการค้นหาคำอธิบายเพื่อแยกข้อขัดแย้งซึ่งอาจเป็นเพียงลักษณะเฉพาะของรายประเด็น
2. การตรวจสอบความถูกต้องซ้ำ โดยกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยวิธีนำข้อสรุปที่ได้ไปสนทนาซ้ำ พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงความเป็นไปได้ และการพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น อันอาจมีอิทธิพลแต่ยังไม่ได้กล่าวถึงในตอนต้น
3. สรุปผลการศึกษาโดยจำแนกข้อมูลเป็นกลุ่ม ประเภท เพื่อนำเสนอสาระสำคัญของด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และประเภทเพื่อนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ

2. การวิจัยจากเอกสาร

เป็นการศึกษารวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งจากส่วนราชการและจากสื่อสาธารณะรวมทั้งข้อมูล Online สำหรับเอกสารราชการที่สำคัญ ได้แก่

1. เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

2. เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

3. เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

4. เอกสารจากศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

5. เอกสารจากสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11

7. เอกสารอื่น ๆ ได้แก่ บทความ/ หนังสือ/ เอกสารวิจัย/ เอกสารออนไลน์/ รายงานประจำปี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนการศึกษา
ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจบุคคลที่จะเก็บแบบสอบถามการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ด้านการทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการสำรวจตามทะเบียนประวัติของโครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประชากรทั้งสิ้น 24 ชุมชน จำนวน 1,679 คน 590 ครัวเรือน (จำนวนประชากรที่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศมี 280 ชุมชน จำนวน 42,665 คน 8,798 ครัวเรือน (ข้อมูลโครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในเขตป่าชายเลน, 2554)

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยเทคนิควิธีเลือกตัวอย่างด้วยสูตรในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% และความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ซึ่งคำนวณแล้วได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 323 คน ดังนี้

สูตร
$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย
ครั้งนี้ ได้กำหนดให้มี ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5
หรือ .05 เมื่อกำหนดความคลาดเคลื่อนของ
การสุ่มตัวอย่าง เท่ากับ .05

แทนค่าสูตร

$$\begin{aligned} \text{ขนาดกลุ่มตัวอย่าง } n &= \frac{1,679}{1+1.679(0.05)^2} \\ n &= 323 \end{aligned}$$

ดังนั้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 323 คน

เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว จึงสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้สูตร

$$\frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนในแต่ละกลุ่ม

ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
บ้านหัวหิน	50	10
บ้านปากน้ำประแสร์	49	10
บ้านคลองปลาดุก	31	6
บ้านอ่าวหมู	76	14
บ้านสองพี่น้อง (ฝั่งศาลา)	59	11
บ้านสองพี่น้อง (บ้านผู้ใหญ่)	36	7
บ้านอัมพวา	67	13
บ้านหาดแม่เหล็กแก้ว	55	11
บ้านเขาส่าเกาคั่ว	62	12
บ้านสำนักบน	35	7
บ้านสำนักกลาง	36	7
บ้านสำนักล่าง	70	13
บ้านซ้อนหอย	40	8
บ้านแหลมฝาด	25	5
บ้านท่าซุง	23	5
บ้านกรอบ	30	6
บ้านท่ามะขาม	60	12
บ้านเตาโน	32	6
บ้านสุสานขลุ่ย	20	4
บ้านอิเทพ	134	26
บ้านนากุ้ง	27	5
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (ฝั่งศาลเจ้า)	197	37
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (ฝั่งวัด)	367	69
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (บ้านแหลมหญ้า)	98	19
รวม	1,679	323

ที่มา: ข้อมูลโครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในเขตป่าชายเลน (2554)

เมื่อได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม สำหรับใช้กับกลุ่มประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ ดีที่สุด ดีมาก ดีปานกลาง ดีน้อย และดีน้อยที่สุด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ
- รายได้ครัวเรือน/ เดือน
- รายจ่ายครัวเรือน/ เดือน
- การอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเป็นระยะเวลาเท่าไร
- การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนด้านใดบ้าง
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นของผู้ถูกประเมินผลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 บริบท (Context)	จำนวน 14 ข้อ
2.2 ปัจจัยนำเข้า (Input)	จำนวน 9 ข้อ
2.3 กระบวนการ (Process)	จำนวน 9 ข้อ
2.4 ผลผลิต (Product)	จำนวน 3 ข้อ

3. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการกำหนดเป็นเนื้อหาของแบบสอบถาม

3.2 กำหนดเนื้อหาของคำถามแบบสอบถาม เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษาและมีลักษณะซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบข้อเท็จจริงได้

3.3 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) การสร้างคุณภาพเครื่องมือวิจัย ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จะใช้วิธีการทดสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item - Objective Congruence Index: IOC) เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความแม่นยำเชิงเนื้อหา ได้แก่

1) นายเฉลิมชัย โชติกมาศ ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) นายไตรทิพย์ พรหมทอง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) นายจิรพันธ์ หมวดจันทร์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แบบสอบถามข้อใดมีค่า IOC ใกล้ 1.00 แสดงว่า ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหามาก ถ้ามีค่าใกล้ 0 แสดงว่า ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาน้อย และถ้ามีค่า IOC เป็นจำนวนลบ แสดงว่า แบบสอบถามข้อนั้นไม่มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา กำหนดค่า IOC ที่ใช้ได้ 0.50 ขึ้นไป

4. การทดสอบแบบสอบถาม (Try-Out) โดยทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคลซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษาจำนวน 30 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.899

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในเชิงปริมาณ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยทำการอบรมผู้ช่วยวิจัย เพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถามให้ตรงกันก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลจำนวน 5 คน เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5.2 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะผู้วิจัย นัดหมายกลุ่มตัวอย่าง

5.3 กำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อทำการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

5.4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5.5 สรุปลงข้อมูลทั้งจากแบบสอบถาม นำไปจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อนำเสนอข้อค้นพบ

5.6 คัดเลือกและแยกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน

5.7 ลงรหัสข้อมูลแบบสอบถามในเครื่องคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยจะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามรวมทั้งสิ้น 180 วัน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2557 ถึงเดือนธันวาคม 2557

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณเมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงได้ลงรหัสข้อมูลเพื่อนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ผลด้วยการใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลค่าทางสถิติ สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์ มีดังนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลมาประมวลผลและใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายลักษณะข้อมูลด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

6.2 เกณฑ์การแปลผล การแปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยกำหนดคะแนนน้ำหนักให้แก่แต่ละช่วงของระดับความคิดเห็นแล้ว คำนวณค่าเฉลี่ย และนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ซึ่งการหาค่าเฉลี่ยจะใช้ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าน้ำหนักของแต่ละระดับกับค่าความถี่ในระดับนั้น แล้วหารด้วยความถี่ทั้งหมด ในการกำหนดเกณฑ์การแปลผลทำได้ดังนี้

4.21 - 5.00 ดีที่สุด

3.41 - 4.20 ดีมาก

2.61 - 3.40 ดีปานกลาง

1.81 - 2.60 ดีน้อย

1.00 - 1.80 ดีน้อยที่สุด

การกำหนดเกณฑ์เช่นนี้ ยึดหลักว่า ให้ช่วงห่างหรือพิสัยของคะแนนทุกระดับเท่ากัน ซึ่งเมื่อกำหนดน้ำหนักคะแนนระดับ ดีที่สุด ดีมาก ดีปานกลาง ดีน้อย และดีน้อยที่สุด เป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ ก็จะได้พิสัยเป็น $5-1 = 4$ เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน $4/5 = 0.8$

6.3 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากเจ้าหน้าที่รัฐในระดับหัวหน้าส่วน ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ นายองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีประเด็นในการอภิปรายผลที่สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะในมิติต่าง ๆ ของรัฐบาล ทั้งด้านเป้าหมายของรัฐที่พึงปรารถนา การตัดสินใจของรัฐบาล การให้อำนาจอย่างเป็นทางการ กระบวนการ แผนงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ และทฤษฎีหรือตัวแบบ (Hogwood and Gunn, 1984) โดยในการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ ผู้ศึกษาพบว่า มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินงานประกอบไปด้วย

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษา ด้านการประเมินผลนโยบาย พบว่า การประเมินผลนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบาย เพราะนโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายที่มีผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน มีผู้ได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐอย่างกว้างขวาง ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบายมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต, 2556) รวมถึงมีบทบาทในการระงับนโยบายของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกันการดำเนิน

นโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่จะทำให้ให้นโยบายเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายที่ดี โดยการกำหนดนโยบายที่ดีต้องดูบริบทในหลายมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐ ภาคการเมือง ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีผลกระทบโดยตรงต่อการประกาศใช้นโยบายของภาครัฐ (กลุ่มสื่อสารองค์กรกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552) ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ จากการสำรวจประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = .46) กล่าวคือ นโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลนมีการปรับปรุงที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินตามนโยบายมากขึ้นและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมากขึ้น แต่ก็ยังมีอีกหลายประเด็นที่นโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนของภาครัฐก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ ยังผลให้ความสำเร็จของนโยบายไม่สามารถทำได้สำเร็จในทุก ๆ นโยบาย

ผลการศึกษา ด้านปัญหาและอุปสรรคของนโยบาย พบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการประสานงานในด้านต่าง ๆ ระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีการจับกุม ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่
2. การดำเนินการในด้านการอนุรักษ์ในหลายโครงการยังไม่มีความชัดเจน บางนโยบายขาดความต่อเนื่องและการติดตามผล เช่น การปลูกป่าชายเลน โดยภาคเอกชน หน่วยงาน และสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่มีความรู้ความเข้าใจพื้นที่การปลูกป่าชายเลน ปลูกแล้วไม่มีการติดตามผลของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและเสียเวลาดันกล้าที่ปลูกก็เสียหาย

3. ปัญหาด้านการอนุโลมหรือผ่อนผันการทำกินในพื้นที่ป่าชายเลนก็เป็นอุปสรรคของการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เช่น การเลี้ยงหอยนางรม หอยแครง หอยแมลงภู่ การทำโปงพาง การทำอวนรุน อวนลาก ของประชาชนในพื้นที่ (การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ปี พ.ศ. 2552 จำแนกตามรายจังหวัด (ไร่), 2552) บางครั้งมีการผ่อนผัน บางครั้งมีการจับกุมทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐกันบ่อยครั้ง

4. ปัญหาด้านการตัดไม้เพื่อทำที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในพื้นที่เนื่องจากการขยายตัวของครอบครัว เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐทราบถึงการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนก็จะมีการจับกุม ยึดอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ทำให้เกิดข้อพิพาทขึ้นและหาข้อยุติไม่ได้และเป็นปัญหาสะสมต่อเนื่อง

ผลการศึกษา ด้านแนวทางการปรับปรุงนโยบาย พบว่า

1. ภาครัฐควรมีความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม และมีการประชาสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ให้ได้ข้อสรุปที่เห็นพ้องตรงกันเพื่อการปฏิบัติงานทั้งของเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนในพื้นที่จะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ภาครัฐควรมีกรอบเวลาที่แน่นอนในการยืดหยุ่นผ่อนผัน หรือการยกเลิกการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน โดยภาครัฐควรมีนโยบายหรือมาตรการรองรับด้านการจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลนและไม่กระทบกับความเป็นอยู่ในการทำมาหาเลี้ยงชีพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐเพื่อลดข้อพิพาท การต่อต้านและความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างเต็มที่และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อเสนอแนะจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากแบบสำรวจรวม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การกำหนดนโยบายของรัฐในปัจจุบันยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาดูแลด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมทั้งยังมีอีกหลายหน่วยงาน จึงทำให้ขาดการบูรณาการในด้านการบริหารจัดการ การประสานงานระหว่างหน่วยงานทำให้การดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าชายเลน ยังขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีนโยบายให้หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ให้มีโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจอย่างจริงจัง

1.2 จากผลการศึกษาการประเมินผล นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชนควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนในทุกกระบวนการ ดังนั้น ทางรัฐบาลควรมีนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และให้ความรู้ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนแก่ประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสถานศึกษา และควรมีงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนอย่างเหมาะสม

1.3 ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในระดับจังหวัด และให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนนโยบายในการบำรุงรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเข้าถึงสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาการประเมินผล นโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมการประเมินผลนโยบายสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

2.1 ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มเครือข่ายของประชาชนในการเฝ้าระวังเรื่องสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าชายเลน และให้การสนับสนุนด้านความรู้ อุปกรณ์และงบประมาณ

2.2 ภาครัฐควรจัดให้มีการอบรมประชาชนให้เกิดความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ภาครัฐควรดำเนินการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ขาดหายไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนบริหารจัดการ ในทุกกระบวนการของการดำเนินงาน

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ภาครัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ต้องให้ความรู้ความเข้าใจด้านความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ให้มากยิ่งขึ้นและต้องมีความต่อเนื่อง

3.2 ภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนให้ท้องถิ่น โดยมีประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

3.3 ภาครัฐควรศึกษาประเมินผลนโยบาย ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่าในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านพื้นที่ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนที่ต่างกัน จะเกิดความแตกต่างในการนำนโยบายสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติหรือไม่ เพื่อให้เกิดแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สูงสุดต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552). *แผนแม่บทการจัดการป่าชายเลนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ข้อมูลโครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในเขตป่าชายเลน. (2554). กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จุมพล หนิมพานิช. (2547). *การวิเคราะห์นโยบาย: ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิบูล ทีปะपाल. (2551). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- พงษ์เสฐียร เหลืองมรกต. (2556). *การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนกรณีศึกษาบ้านหนองมาตร ตำบลช้างทุน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และบ้านดาวเรือง หมู่ที่ 10 ตำบลพลับพลา อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี*. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม. 9(2), 33-46.
- วรเดช จันทรศร. (2552). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2552). *นโยบายสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). *ตารางเนื้อที่ป่าไม้จากการแปลสภาพดาวเทียมจำแนกตามชนิดของป่า ภูมิภาค และจังหวัดในปี 2547*. วันที่ค้นข้อมูล 29 สิงหาคม 2550, เข้าถึงได้จาก <http://www.nso.go.th>.
- Stufflebeam, D.L. (1971). *Educational Evaluation and Decision Making*. Illinois: Peacock Publishers.Inc.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row.

